

Цели за одржлив развој

- Цел 1. Да се стави крај на сиромаштијата, во сите нејзини форми и насекаде
- Цел 2. Да се стави крај на гладувањето, да се постигне обезбеденост со храна и да се подобри исхраната, како и да се промовира одржливо земјоделство
- Цел 3. Да се обезбеди здрав живот и да се промовира благосостојба за сите возрасти
- Цел 4. Да се обезбеди инклузивно и еднакво квалитетно образование и да се промовираат можностите за доживотно учење за сите
- Цел 5. Да се постигне родова еднаквост и еманципација на жените и девојчињата
- Цел 6. Да се обезбеди пристап за сите и одржливо управување со водата и санитарните услови
- Цел 7. Да се обезбеди пристап до достапна, сигурна, одржлива и современа енергија за сите
- Цел 8. Да се промовира инклузивен и одржлив економски раст, целосно и продуктивно вработување и пристојна работа за сите
- Цел 9. Да се изгради отпорна инфраструктура, да се промовира инклузивна и одржлива индустријализација и да се поттикнуваат иновации
- Цел 10. Да се намали нееднаквоста меѓу земјите и во нив
- Цел 11. Градовите и населените места да станат безбедни, отпорни и одржливи
- Цел 12. Да се обезбеди одржлива потрошувачка и производство
- Цел 13. Да се преземат итни мерки за борба против климатските промени и нивното влијание*
- Цел 14. Да се заштитат и одржливо да се користат океаните, морињата и морските ресурси заради постигнување одржлив развој
- Цел 15. Да се заштитат, да се обноват и да се промовира одржливо користење на копнените екосистеми, одржливо управување со шумите, борбата против опустинувањето и да се спречи и да се намали деградацијата на земјиштето и да се спречи намалувањето на биолошката разновидност
- Цел 16. Да се промовираат мирољубиви и инклузивни општества за одржлив развој, пристап до правда за сите и да се изградат ефективни, одговорни и инклузивни институции на сите нивоа
- Цел 17. Да се зајакнат средствата за спроведување и ревитализација на Глобалното партнерство за одржлив развој

* Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени претставува примарен меѓународен, меѓувладин форум за преговарање на глобалниот одговор кон климатските промени.

Цел 1. Да се стави крај на сиромаштијата, во сите нејзини форми и насекаде

1.1 До 2030 година, да се искорени екстремната сиромаштија на сите луѓе, насекаде во светот, со која, според тековните показатели, се зафатени сите што живеат со помалку од 1,25 долари на ден.

1.2 До 2030 година, да се намали најмалку за половина бројот на мажи, жени и деца од сите возрасти што живеат во сиромаштија, во сите нејзини облици, според националните дефиниции.

1.3 Да се спроведат соодветни национални системи и мерки за социјална заштита за сите, особено за најзагрозените, а заклучно со 2030 година, да се постигне значителен опфат на сиромашните и на ранливите.

1.4 До 2030 година, да се осигури дека сите мажи и жени, особено сиромашните и ранливите, имаат еднакви права на економски ресурси, како и пристап до основните услуги, управување и контрола над земјиштето и други форми на сопственост, наследство, природни ресурси, соодветна нова технологија и финансиски услуги, како и микрофинансирање.

1.5 До 2030 година, да се изгради систем што ќе обезбеди поголема отпорност на сиромашните и ранливите лица и ќе ја намали нивната изложеност и ранливост пред екстремни настани предизвикани од екстремни климатски појави и други економски, социјални и еколошки шокови и природни катастрофи.

1.а Да се обезбеди значајна мобилизација на ресурси од различни извори, вклучително и преку зголемена развојна соработка, со цел да се обезбедат соодветни и предвидливи средства за земјите во развој, особено за најмалку развиените земји, за реализација на програми и политики со кои ќе се стави крај на сиромаштијата во сите нејзини форми.

1.б Да се создаде прифатлива политичка рамка на национално, регионално и меѓународно ниво, во полза на сиромашните и врз основа на родово сензитивни стратегии за развој, да се поттикнат забрзани инвестиции наменети за активности во врска со искоренувањето на сиромаштијата.

Цел 2. Да се стави крај на гладувањето, да се постигне обезбеденост со храна и да се подобри исхраната, како и да се промовира одржливо земјоделство

2.1 До 2030 година, да се стави крај на гладувањето и да се обезбеди пристап на сите луѓе до доволни количини безбедна и здрава храна, особено за сиромашните и ранливите категории лица, вклучително и за бебињата, во текот на целата година.

2.2 До 2030 година, да се стави крај на сите форми на неисхранетост, а до 2025 година, да се постигнат меѓународно договорените цели за спречување на заостанувањето во телесниот развој кај деца до 5-годишна возраст, како и да се решаваат потребите за исхрана на девојките адолесценти, бремените жени, доилките и постарите лица.

2.3 До 2030 година, двојно да се зголемат земјоделското производство и приходите на малите производители на храна, особено на жените, домородните народи,

земјоделските семејства, сточарите и рибарите, преку безбеден и еднаков пристап до земјиште, други продуктивни ресурси и сировини, знаење, финансиски услуги, пазари и можности за зголемување на вредноста и други неземјоделски облици на вработување.

2.4 До 2030 година, да се обезбедат одржливи системи за производство на храна и да се спроведат отпорни земјоделски практики кои ги зголемуваат продуктивноста и производството, помагаат да се одржат екосистемите, да се зајакне капацитетот за адаптација кон климатските промени, екстремните временски услови, сушите, поплавите и другите природни катастрофи, како и да се осигури постепено облагородување на земјиштето и на квалитетот на почвите.

2.5 До 2020 година, да се одржи генетската разновидност на семињата, на култивираните растенија, како и на одгледуваните домашни животни и нивните сродни диви видови, преку соодветно управување со банките за чување разновидни семиња и растенија на национално, регионално и меѓународно ниво, како и со промовирање пристап до фер и рамноправна распределба на придобивките што произлегуваат од користењето на генетските ресурси и придружните традиционални знаења што се меѓународно договорени.

2.а Да се зголемат инвестициите, меѓу другото и преку засилена меѓународна соработка, во руралната инфраструктура и во земјоделските истражувања и услугите за помош на земјоделците, технолошкиот развој и подобрување на банките за растителен и за добиточен генетски материјал, со цел да се зголеми капацитетот за земјоделско производство во земјите во развој, а особено во најмалку развиените земји.

2.б Да се поправат и да се спречат какви било трговски рестрикции и искривувања на светскиот земјоделски пазар, меѓу другото и преку паралелно елиминирање на сите форми на извозни земјоделски субвенции и други извозни мерки со ист ефект, во согласност со мандатот на Развојната агенда од Доха.

2.в Да се усвојат мерки за обезбедување правилно функционирање на пазарот на храна и нејзините деривати, како и да се олесни навремениот пристап до информации за пазарот, вклучително и за резервите на храна, со цел да се спречи екстремната нестабилност на цените за храна.

Цел 3. Да се обезбеди здрав живот и да се промовира благосостојба за сите на сите возрасти

3.1 До 2030 година, да се намали глобалната смртност кај родилките на помалку од 70 на 100.000 живородени.

3.2 До 2030 година, да се стави крај на смртноста кај новороденчињата и децата под 5-годишна возраст, и сите земји да имаат цел да ја намалат смртноста на новороденчиња на помалку од 12 случаи на 1.000 живородени деца, а смртноста на деца под 5-годишна возраст да се намали на помалку од 25 случаи на 1.000 живородени деца.

3.3 До 2030 година, да се стави крај на епидемијата на СИДА, туберкулоза, маларија и занемарените тропски болести и да се зајакне борбата против хепатитис, болестите кои се пренесуваат преку водата и другите заразни болести.

3.4 До 2030 година, за една третина да се намали предвремената смртност од незаразни болести преку превенција и лекување и да се подобри душевното здравје и благосостојба.

3.5 Да се подобри превенцијата и лекувањето на злоупотребата на супстанции, вклучително и злоупотребата на наркотични дроги и штетното користење алкохол.

3.6 До 2020 година, да се преполови бројот на смртни случаи и повреди од сообраќајни незгоди на глобално ниво.

3.7 До 2030 година, да се обезбеди универзален пристап до услугите за полово и репродуктивно здравје, вклучително и за планирање на семејството, информирањето и едукацијата, како и да се интегрира репродуктивното здравје во националните стратегии и програми.

3.8 Да се постигне универзално здравствено осигурување, вклучувајќи и заштита од финансиски ризик, пристап до квалитетни основни здравствени услуги и пристап до безбедни, ефективни, квалитетни и достапни основни лекови и вакцини за сите.

3.9 До 2030 година, значително да се намали бројот на смртни случаи и болести предизвикани од опасни хемикалии, од загадување на воздухот, водата и почвата.

3.а Да се зајакне спроведувањето на Рамковната конвенција на Светската здравствена организација за контрола на тутунот во сите земји, соодветно на потребите.

3.б Да се поддржи истражувањето и развојот на вакцини и лекови за заразни и незаразни болести, што главно ги погодуваат земјите во развој, да се обезбеди пристап до достапни основни лекови и вакцини, во согласност со Декларацијата од Доха и во однос на Спогодбата за трговските аспекти на правата на интелектуална сопственост (TRIPS) и јавното здравје, со што се потврдува правото на земјите во развој во целост да ги користат одредбите од Спогодбата за трговските аспекти на правата на интелектуална сопственост во врска со флексибилноста за заштита на јавното здравје, а особено за да се обезбеди пристап до лекови за сите.

3.в Значително да се зголеми финансирањето во областа на здравството, како и вработувањето, развојот, обуката и задржувањето на работната сила во здравствените установи во земјите во развој, особено во најнеразвиените земји и во малите островски земји во развој.

3.г Да се зајакнат капацитетите на сите земји, особено на земјите во развој, за рано предупредување, намалување на ризикот и управување со националните и со глобалните здравствени ризици.

Цел 4. Да се обезбеди инклузивно и еднакво квалитетно образование и да се промовираат можностите за доживотно учење за сите

4.1 До 2030 година, да се осигури дека сите девојчиња и момчиња стекнале бесплатно, еднакво и квалитетно основно и средно образование, што понатаму ќе овозможи постигнување соодветни и делотворни резултати.

4.2 До 2030 година, да се осигури дека сите девојчиња и момчиња имаат пристап до квалитетен ран детски развој, грижа и предучилишно образование, како подготовка за основно образование.

4.3 До 2030 година, да се обезбеди еднаков пристап за сите жени и мажи до достапно и квалитетно техничко, стручно и терциерно образование, вклучително и до високо образование.

4.4 До 2030 година, значително да се зголеми бројот на младите и на возрасните кои имаат соодветни вештини, вклучувајќи технички и стручни вештини, со цел вработување, добивање пристојни работни места и претприемништво.

4.5 До 2030 година, да се елиминираат родовите разлики во образованието и да се обезбеди еднаков пристап до сите нивоа на образование и стручна обука за ранливите граѓани, вклучително и за лицата со посебни потреби, домородните народи и децата во ранлива состојба.

4.6 До 2030 година, да се осигури дека сите млади и значителен број од возрасните, мажи и жени, постигнале јазична и нумеричка писменост.

4.7 До 2030 година, да се осигури дека сите ученици ќе се здобијат со знаења и вештини потребни за промовирање на одржливиот развој, меѓу другото, преку едукација за одржлив развој и одржлив начин на живот, човекови права, родова еднаквост, промоција на културата на мирот и ненасилство, глобалното жителство и разбирањето на културната разновидност и придонесот на културата кон одржлив развој.

4.а Да се изградат и да се подобрат школските објекти, кои ќе бидат приспособени на барањата на децата, лицата со попреченост и ќе ги земаат предвид родовите разлики обезбедувајќи безбедна, ненасилна, инклузивна и ефективна средина за учење за сите.

4.б До 2020 година, на глобално ниво значително да се зголеми бројот на стипендии за земјите во развој, особено за најмалку развиените земји, за малите островски земји во развој и за земјите од Африка, за упис на високообразовни институции, вклучително и за стручни и технички обуки за информатичка и за комуникациска технологија, технички, инженериски и научни програми, во развиените земји и во други земји во развој.

4.в До 2030 година, значително да се зголеми понудата на квалификувани наставници, вклучително и преку меѓународна соработка за обука на наставници во земјите во развој, особено во најнеразвиените земји и во малите островски земји во развој.

Цел 5. Да се постигне родова еднаквост и еманципација на жените и девојчињата

5.1 Да се укинат сите форми на дискриминација против жените и девојчињата, насекаде.

5.2 Да се елиминираат сите форми на насилство врз жени и девојчиња во јавната и во приватната сфера, вклучително и трговијата со луѓе, сексуална и друг вид експлоатација.

5.3 Да се елиминираат сите штетни појави, како што се присилни бракови со деца, бракови во рана возраст и генитално осакатување на женската популација.

5.4 Да се признае и да се вреднува неплатената нега и домашната работа преку овозможување јавни услуги, инфраструктура и политики за социјална заштита и промоција на заедничка одговорност во рамките на домаќинствата и семејствата, соодветно на националните околности.

5.5 Да се осигури целосно и ефективно учество на жените и еднакви можности за лидерство на сите нивоа при донесувањето одлуки во политичкиот, економскиот и во јавниот живот.

5.6 Да се осигури универзален пристап до правото за обезбедување на половото и на репродуктивното здравје, во согласност со Програмата за акција на Меѓународната конференција за население и развој и Пекиншката платформа за акција и документите кои се резултат на овие конференции.

5.а Да се преземат реформи за еднаков пристап на жените до економски ресурси, како и пристап до земјиште и до други форми на сопственост, финансиски услуги, наследство и природни ресурси, во согласност со националните закони.

5.б Да се зголеми примената на технологии што обезбедуваат подобри услови, особено во информатичката и во комуникациската сфера, со цел промовирање на еманципацијата на жените.

5.в Да се усвојат и да се подобрат здрави политики и акти за нивно спроведување со цел подобрување на родовата еднаквост и еманципација на сите жени и девојки, на сите нивоа.

Цел 6. Да се обезбеди пристап за сите и одржливо управување со водата и санитарните услови

6.1 До 2030 година, да се постигне универзален и еднаков пристап до безбедна и достапна вода за пиење за сите.

6.2 До 2030 година, да се обезбеди пристап до соодветни и еднакви хигиенски и санитарни услови за сите и да се стави крај на дефекацијата на отворено, со посебен осврт кон потребите на жените, девојчињата и ранливите лица.

6.3 До 2030 година, да се подобри квалитетот на водата преку намалување на загадувањето, спречување на нелегалното отстранување на отпадот и минимизирање на ослободувањето на опасни хемикалии и материјали, преполовување на учеството на непречистени отпадни води и значително

зголемување на рециклирањето и на безбедната повторна употреба на глобално ниво.

6.4 До 2030 година, значително да се зголеми ефикасноста при употреба на водата во сите сектори и да се осигурат одржливи капацитети за зафаќање и резерви на слатка вода, за да се одговори на недостатокот на вода и значително да се намали бројот на луѓе што страдаат од недостиг на вода.

6.5 До 2030 година, да се спроведе интегрирано управување со водните ресурси на сите нивоа, вклучително и прекугранична соработка, соодветно на потребите.

6.6 До 2020 година, да се заштитат и да се обноват екосистемите кои се поврзани со водите, меѓу кои и планините, шумите, мочуриштата, реките, подземните водни тела и езерата.

6.a До 2030 година, да се прошири меѓународната соработка и поддршката за градење на капацитетите на земјите во развој, за активности и програми поврзани со водоснабдување и санитарни услови, меѓу кои и собирање вода, десалинизација, ефикасност на системите за водоснабдување, третман на отпадни води, рециклирање и технологии за повторна употреба.

6.b Да се поддржи и да се зајакне учеството на локалните заедници при подобрување на управувањето со вода и санитарни услови.

Цел 7. Да се обезбеди пристап до достапна, сигурна, одржлива и современа енергија за сите

7.1 До 2030 година, да се осигури универзален пристап до достапни, сигурни и современи енергетски услуги.

7.2 До 2030 година, значително да се зголеми уделот на обновливите извори на енергија во вкупната глобална понуда на енергија.

7.3 До 2030 година, двојно да се зголеми глобалната стапка на подобрување на енергетската ефикасност.

7.a До 2030 година, да се подобри меѓународната соработка за олеснување на пристапот до истражувања и технологии за чиста енергија, вклучително и за обновливи извори на енергија, енергетската ефикасност и напредни и почисти технологии за фосилни горива, како и да се промовираат инвестициите во енергетската инфраструктура и технологиите за чиста енергија.

7.b До 2030 година, да се прошири инфраструктурата и да се надгради технологијата за снабдување со современи и одржливи енергетски услуги за сите во земјите во развој, особено во најмалку развиените земји, во малите островски земји во развој, во земјите во развој што немаат излез на море, во согласност со соодветните програми за поддршка.

Цел 8. Да се промовира инклузивен и одржлив економски раст, целосно и продуктивно вработување и пристојна работа за сите

8.1 Да се одржи економскиот раст по глава на жител во согласност со националните услови и, особено, на најмалку 7 отсто пораст на бруто домашниот производ на годишно ниво во најмалку развиените земји.

8.2 Да се постигне повисоко ниво на економска продуктивност преку разновидност, технолошка надградба и иновации, како и преку фокус кон остварување висока додадена вредност и сектори што поттикнуваат нови работни места.

8.3 Да се промовираат развојно ориентирани политики што поддржуваат производствени активности, креирање пристојни работни места, претприемништво, креативност и иновации, како и да се охрабри формализацијата и растот на микро, малите и средни претпријатија, меѓу другото и преку пристап до финансиски услуги.

8.4 До 2030 година, прогресивно да се подобрува глобалната ефикасност на ресурсите при потрошувачка и производство, како и да се настојува да се постигне економски раст без уништување на животната средина, во согласност со 10-годишната рамковна програма за одржлива потрошувачка и производство, под водство на развиените земји.

8.5 До 2030 година, да се постигне целосно и продуктивно вработување и пристојна работа за сите жени и мажи, вклучително и за младите и за лицата со попреченост, како и еднаква плата за работа со иста вредност.

8.6 До 2020 година, значително да се намали процентот на млади што не се вработени, не се образуваат и не се на обука.

8.7 Да се преземат итни и ефективни мерки за искоренување на принудната работа, да се стави крај на модерното ропство и на трговијата со луѓе и да се стави забрана и да се елиминираат најлошите форми на искористување деца за работа, вклучително и на регрутирањето и употребата на деца како војници, а до 2025 година, да се стави крај на детскиот труд во сите облици.

8.8 Да се заштитат правата на работниците и да се промовира безбедна и сигурна работна средина за сите работници, вклучително и за работниците мигранти, особено за жените мигранти, и за оние со нестабилно вработување.

8.9 До 2030 година, да се изготват и да се спроведат политики за промовирање одржлив туризам, којшто создава работни места и ја промовира локалната култура и производи.

8.10 Да се зајакне капацитетот на домашните финансиски институции, со цел да се поттикне и да се прошири пристапот до банкарски, осигурителни и финансиски услуги за сите.

8.a Да се зголеми поддршката за трговија на земјите во развој, особено на најмалку развиените земји, вклучително и преку Зајакната интегрираната рамка за зголемување на техничката помош во однос на трговијата за најмалку развиените земји.

8.b До 2020 година, да се развие и да се стави во функција глобална стратегија за вработување на младите и спроведувањето на Глобалниот пакт за работни места на Меѓународната организација на трудот.

Цел 9. Да се изгради отпорна инфраструктура, да се промовира инклузивна и одржлива индустријализација и да се поттикнуваат иновации

9.1 Да се изгради квалитетна, сигурна, одржлива и отпорна инфраструктура, вклучително и регионална и прекугранична инфраструктура, за поддршка на економскиот развој и човечката благосостојба, со фокус на достапна инфраструктура со правичен пристап за сите.

9.2 Да се промовира инклузивна и одржлива индустријализација и, до 2030 година, значително да се зголеми вработеноста во индустрискиот сектор и нејзиното учество во вкупниот бруто домашен производ, во согласност со националните услови, и двојно да се зголеми нејзиното учество во најмалку развиените земји.

9.3 Да се зголеми пристапот на малите индустриски и други претпријатија, особено во земјите во развој, до финансиски услуги, вклучително и до поволни кредити, и нивната интеграција во синџирот на вредности и на пазарите.

9.4 До 2030 година, да се подобри инфраструктурата и да се осовременат индустриските, со цел да станат одржливи, преку зголемена ефикасност во користењето на ресурсите и поголемо прифаќање на чисти еколошки технологии и индустриски процеси, и сите земји да преземат мерки во согласност со своите способности.

9.5 Да се подобрат научните истражувања, да се надградат технолошките можности во индустриските сектори во сите земји, особено во земјите во развој, како и до 2030 година, да се поттикне иновативноста и значително да се зголеми бројот на лица кои работат врз истражувања и развој на секој 1 милион луѓе, како и да се зголемат средствата кои се наменети за истражувања и развој од јавни и приватни фондови.

9.а Да се овозможи развој на одржлива и отпорна инфраструктура во земјите во развој, преку зголемена финансиска, технолошка и техничка поддршка за земјите од Африка, најмалку развиените земји, земјите во развој без излез на море и малите островски земји во развој.

9.б Да се поддржи развојот на домашната технологија, истражувањата и иновациите во земјите во развој, како и да се обезбеди средина која поттикнува меѓу другото и разновидност во индустриските сектори и додадена вредност на стоките.

9.в До 2020 година, значително да се зголеми пристапот до информатички и до комуникациски технологии и да се настојува да се обезбеди универзален пристап до интернет во најмалку развиените земји.

Цел 10. Да се намали нееднаквоста во и меѓу земјите

10.1 До 2030 година, прогресивно да се постигне и да се одржува растот на приходите на најсиромашните 40 проценти од населението, кои ќе имаат повисока стапка на раст од националниот просек.

10.2 До 2030 година, да се зајакне и да се унапреди социјалната, економската и политичката инклузија, без оглед на возраста, полот, попреченоста, расата, етничката припадност, потеклото, религијата, економскиот или друг статус.

10.3 Да се осигури еднаква можност и намалување на нееднаквоста во постигнувањата, вклучително и преку елиминирање на дискриминирачките закони, политики и практики и промовирање соодветна законска регулатива, политики и активности за оваа намена.

10.4 Да се усвојат политики, особено фискални политики, политики за плати и социјална заштита, и постепено да се постигне поголема еднаквост.

10.5 Да се подобри регулативата и следењето на глобалните финансиски пазари и институции и да се зајакне спроведувањето на таквите прописи.

10.6 Да се осигури зголемена застапеност и глас во процесот на донесувањето одлуки за земјите во развој, во глобалните меѓународни економски и финансиски институции, со цел да се добијат поефективни, доверливи, отчетни и легитимни институции.

10.7 Да се овозможи уредна, безбедна, редовна и одговорна миграција и мобилност на луѓе, вклучително и преку спроведување на планираните и добро управувани миграциски политики. 10.a Спроведување на начелото за посебен и различен третман на земјите во развој, особено на најмалку развиените земји, во согласност со договорите на Светската трговска организација.

10.б Да се поттикне официјална развојна помош и финансиски текови, вклучувајќи и директни странски инвестиции, во државите што имаат најголема потреба, особено во најмалку развиените земји, земјите од Африка, малите островски земји во развој и земјите во развој без излез на море, во согласност со нивните национални планови и програми.

10.в До 2030 година, да се намалат трансакциските трошоци за дознаки од мигранти на помалку од 3 проценти и да се елиминираат коридорите за дознаки со трошоци повисоки од 5 проценти.

Цел 11. Градовите и населените места да станат безбедни, отпорни и одржливи

11.1 До 2030 година, да се осигури пристап за сите до соодветно, безбедно и достапно домување и основни услуги и надградба на сиромашните квартави.

11.2 До 2030 година, да се обезбеди пристап до безбедни, пристапни, достапни и одржливи транспортни системи за сите, да се подобри безбедноста на патиштата, особено преку проширување на јавниот превоз, со посебно внимание на потребите на ранливите лица, жените, децата, лицата со попреченост и постарите лица.

11.3 До 2030 година, да се подобри инклузивната и одржлива урбанизација и капацитетот за партиципаторно, интегрирано и одржливо планирање и управување со населените места во сите земји.

11.4 Да се зајакнат напорите за заштита и зачувување на светското културно и природно наследство.

11.5 До 2030 година, значително да се намали бројот на смртни случаи и бројот на загрозени луѓе и значително да се намалат директните економски загуби во однос на глобалниот бруто домашен производ предизвикани од катастрофи, вклучувајќи и катастрофи поврзани со вода, со фокус на заштита на сиромашните и на луѓето во ранливи состојби.

11.6 До 2030 година, да се намали негативното влијание врз животната средина по глава на жител од градовите, меѓу другото и со обрнување посебно внимание на квалитетот на воздухот и на управувањето со комуналниот и со другите видови отпад.

11.7 До 2030 година, да се обезбеди универзален пристап до безбедни, инклузивни и достапни зелени и јавни површини, особено за жените и децата, за постарите лица и за лицата со попреченост.

11.a Да се поддржат позитивни економски, социјални и еколошки врски помеѓу градските, приградските и руралните средини преку зајакнување на националното и регионалното развојно планирање.

11.б До 2020 година, значително да се зголеми бројот на градови и населби што ќе донесуваат и ќе спроведуваат интегрирани политики и планови чијашто цел е инклузија, ефикасност на ресурсите, ублажување и приспособување кон климатските промени, отпорност на катастрофи, како и да се развива и да се спроведува холистичко управување со ризикот од катастрофи на сите нивоа, во согласност со Рамката од Сендај (2015-2030) за намалување на ризикот од катастрофи.

11.в Да се обезбеди поддршка за најмалку развиените земји, преку финансиска и техничка помош, за градење одржливи и приспособливи објекти од локални материјали.

Цел 12. Да се обезбеди одржлива потрошувачка и производство

12.1 Да се спроведат 10-годишните програмски рамки за одржлива потрошувачка и производство, така што сите земји ќе преземат акции, развиените земји ќе бидат лидери, а притоа ќе ги земат предвид развојот и капацитетите на земјите во развој.

12.2 До 2030 година, да се постигне одржливо управување и ефикасно користење на природните ресурси.

12.3 До 2030 година, да се преполови отпадот од храна по глава на жител на глобално ниво, во малопродажбата како и на ниво на потрошувачи, и да се намали загубата на храна во текот на производството и синџирот на снабдување, вклучително и на загубите по бербата.

12.4 До 2020 година, да се постигне здраво и еколошко управување со хемикалии и со сите видови отпад во текот на нивниот животен циклус, а во согласност со договорените меѓународни рамки, и значително да се намали нивното ослободување во воздухот, водата и почвата, со цел да се минимизираат нивните негативни влијанија врз здравјето на луѓето и врз животната средина.

12.5 До 2030 година, значително да се намали создавањето отпад преку спречување, намалување, рециклирање и повторна употреба.

12.6 Поттикнување на претпријатијата, особено на големите и меѓународните компании, да усвојат одржливи практики и да интегрираат информации за одржливоста во својот циклус на известување.

12.7 Да се промовираат практики за јавни набавки што се одржливи и во согласност со националните политики и приоритети.

12.8 До 2030 година, да се осигури дека луѓето насекаде имаат релевантни информации и зајакната свест за одржлив развој и животен стил во хармонија со природата.

12.a Да се поддржат земјите во развој да ги зајакнат своите научни и технолошки капацитети, со цел да се насочат кон одржливи модели на потрошувачка и производство. 12.б Да се развијат и да се спроведат алатки

за следење на одржливиот развој и влијанијата од одржливиот туризам којшто создава работни места и ја промовира локалната култура и производи.

12.в Да се рационализираат неефикасните субвенции за фосилни горива што поттикнуваат непотребна потрошувачка преку отстранување на пазарните нарушувања, во согласност со националните услови, вклучително и преку реструктурирање на оданочувањето и исфрлање од употреба на штетните субвенции, онаму каде што постојат, преку прикажување на нивните влијанија врз животната средина, земајќи ги целосно предвид специфичните потреби и услови на земјите во развој, со намалување на можните негативни влијанија врз нивниот развој, на начин што ќе ги заштити сиромашните и загрозените заедници.

Цел 13. Да се преземат итни мерки за борба против климатските промени и нивното влијание*

13.1 Да се зајакне отпорноста и капацитетот за приспособување кон опасности поврзани со климата и со природните катастрофи, во сите земји.

13.2 Да се интегрираат мерки за климатски промени во националните политики, стратегии и планови.

13.3 Да се подобри образованието, да се подигне свеста и човечките и институционалните капацитети за ублажување на климатските промени, за адаптација, за намалување на влијанието и рано предупредување.

13.а Да се спроведе обврската преземена од страна на развиените земји потписнички на Рамковната конвенција на ОН за климатски промени, за заедничко мобилизирање 100 милијарди долари на годишно ниво од сите извори до 2020 година, со цел да се одговори на потребите на земјите во развој, во смисла на преземање значителни активности за ублажување и транспарентност во спроведувањето, и потполно и што е можно поскоро операционализирање на Климатскиот зелен фонд преку негова капитализација.

13.б Да се промовираат механизми за зголемување на капацитетите за ефикасно планирање и управување со климатските промени, во најнеразвиените земји и во малите островски земји во развој, меѓу другото и преку фокусирање врз жените, младите и локалните и маргинализираните заедници.

* Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени претставува примарен меѓународен, меѓувладин форум за преговарање на глобалниот одговор кон климатските промени.

Цел 14. Да се заштитат и одржливо да се користат океаните, морињата и морските ресурси заради постигнување одржлив развој

14.1 До 2025 година, да се спречи и значително да се намали секакво загадување на морињата, особено од копнените активности, вклучително и од морскиот отпад и загадувањето со нутриенти.

14.2 До 2020 година, одржливо да се управува со морските и крајбрежни екосистеми и да се заштитат за да се избегнат значителни негативни влијанија, меѓу другото и преку зајакнување на нивната отпорност, како и да се преземат акции за нивно обновување, со цел да се обезбедат здрави и продуктивни океани.

14.3 Да се минимизираат ефектите од закиселувањето на океаните и да се бара решение за нив, меѓу другото и преку напредна научна соработка, на сите нивоа.

14.4 До 2020 година, ефективно да се регулира користењето плодови од морињата и да се запре прекумерниот риболов, непријавениот и нелегален риболов и деструктивните риболовни практики и да се спроведуваат научно базирани планови за управување, заради обновување на рибниот фонд во најкраток можен рок, барем до ниво што може да произведе максимално одржлив принос определен од биолошките карактеристики.

14.5 До 2020 година, да се заштитат барем 10 проценти од крајбрежните и од морските подрачја, во согласност со националните и меѓународните закони и врз основа на најдобрите достапни научни информации.

14.6 До 2020 година, да се забранат одредени форми на риболовни субвенции што придонесуваат за прекумерен риболов, да се укинат субвенциите што придонесуваат за незаконски, непријавен и нелегален риболов и да не се воведуваат нови субвенции, препознавајќи дека соодветниот и ефективниот посебен и поинаков третман за земјите во развој и за најмалку развиените земји, треба да биде составен дел од преговорите на Светската трговска организација за риболовни субвенции.

14.7 До 2030 година, да се зголемат економските придобивки од одржливо користење на морските ресурси за малите островски земји во развој и најмалку развиените земји, вклучително и преку одржливо управување со рибарството, аквакултурата и туризмот.

14.a Да се зголемат научните знаења, развивање на капацитетите за истражување и трансфер на морските технологии, земајќи ги предвид критериумите на Меѓувладината океанографска комисија и Упатството за трансфер на морска технологија, со цел да се подобри квалитетот на океаните и да се зголеми учеството на морскиот биодиверзитет во развојот на земјите во развој, особено на малите островски земји во развој и најмалку развиените земји.

14.b Да се обезбеди пристап до морските ресурси и пазари за малите професионални рибари.

14.v Да се подобри заштитата и одржливото користење на океаните и на нивните ресурси преку примена на меѓународното право, како што е наведено во Конвенцијата на ОН за поморските закони (UNCLOS), која обезбедува правна рамка за заштита и одржливо користење на океаните и нивните ресурси, во согласност со наведеното во став 158 – Иднината што ја сакаме

Цел 15. Да се заштитат, да се обноват и да се промовира одржливо користење на копнените екосистеми, одржливо да се управува со шумите, да се спречи опустинувањето, да се запре деградацијата на земјиштето и да се спречи загубата на биолошката разновидност

15.1 До 2020 година, да се гарантира заштита, обнова и одржливо користење на копнените и на континенталните слатководни екосистеми и на нивните услуги, особено на шумите, мочуриштата, планините и сушните подрачја, во согласност со обврските од меѓународните договори.

15.2 До 2020 година, да се промовира одржливото управување на сите видови шуми, да се запре обесшумувањето, деградираните шуми да се вратат во првобитната состојба и значително да се зголеми обновувањето на деградираните шуми и пошумувањето на глобално ниво.

15.3 До 2030 година, да се продолжи со борбата против опустинувањето, деградираното земјиште и почви да се вратат во првобитната состојба, вклучувајќи ги и земјиштата погодени со опустинување, суши и поплави, и да се прават напори за постигнување на свет без активности кои го деградираат земјиштето.

15.4 До 2030 година, да се осигури заштита на планинските екосистеми, вклучително и на нивната биолошка разновидност, со цел да се подобри нивниот капацитет за обезбедување придобивки, кои се од суштинско значење за одржливиот развој.

15.5 Да се преземат итни и значајни мерки за намалување на деградацијата на природните живеалишта, да се запре губењето на биолошката разновидност и, до 2020 година, да се заштитат загрозените видови и да се спречи нивното изумирање.

15.6 Да се промовира фер и рамноправна распределба на придобивките што произлегуваат од користењето на генетските ресурси и да се промовира соодветен пристап до тие ресурси, во согласност со меѓународните договори.

15.7 Да се преземат итни мерки за ставање крај на криволовството и на трговијата со заштитени видови флора и фауна и за решавање на проблемите поврзани со побарувачката и понудата на нелегални производи од дивата флора и фауна.

15.8 До 2020 година, да се воведат мерки за спречување и контрола на внесувањето и значително намалување на влијанието на инвазивните видови во копнените и во водните екосистеми и контрола или искоренување на приоритетните видови.

15.9 До 2020 година, да се интегрираат вредностите на екосистемите и биолошката разновидност во националните и локалните планови, развојни процеси, стратегии и активности за намалување на сиромаштијата.

15.a Да се мобилизираат и значително да се зголемат финансиските средства од сите извори за заштита и одржливо користење на екосистемите и биолошката разновидност.

15.b Да се мобилизираат значајни средства од сите извори и на сите нивоа да се финансира одржливо управување со шумите и да се обезбедат соодветни стимулации за унапредување на ваквото управување во земјите во развој, вклучително и за заштита и обновување на шумите.

15.в Да се подобри глобалната поддршка на напорите за борба против криволовството и трговијата со заштитени видови, вклучително и преку зголемување на капацитетите на локалните заедници да користат одржливи извори на приходи.

Цел 16. Да се промовираат мирољубиви и инклузивни општества за одржлив развој, пристап до правда за сите и да се изградат ефективни, одговорни и инклузивни институции на сите нивоа

16.1 Значително да се намалат сите форми на насилство и стапките на смртност, насекаде.

16.2 Да се стави крај на злоупотребата, експлоатацијата, трговијата и на сите форми на насилство и измачување на децата.

16.3 Да се промовира владеење на правото на национално и на меѓународно ниво и да се обезбеди еднаков пристап до правда за сите.

16.4 До 2030 година, значително да се намалат незаконските финансиски текови и трговијата со оружје, да се зајакне обновата и враќањето на украден имот и да се спречат сите форми на организиран криминал.

16.5 Значително да се намали корупцијата и митото во сите нивни облици.

16.6 Да се развијат ефикасни, отчетни и транспарентни институции на сите нивоа.

16.7 Да се обезбеди одговорно, инклузивно носење одлуки на сите нивоа, во кое учествуваат и се претставени сите засегнати страни.

16.8 Да се прошири и да се зајакне учеството на земјите во развој во институциите за глобално управување.

16.9 До 2030 година, да се обезбеди правен идентитет за сите, вклучително и евиденција на родените.

16.10 Да се обезбеди пристап на јавноста до информации и заштита на основните права и слободи, во согласност со националното законодавство и меѓународните договори.

16.а Да се зајакнат релевантните национални институции, вклучително и преку меѓународна соработка, за градење на капацитетите на сите нивоа, особено во земјите во развој, за спречување на насилството и борба против тероризмот и криминалот.

16.б Да се промовираат и да се спроведуваат недискриминаторски закони и политики за одржлив развој.

Цел 17. Да се зајакнат средствата за спроведување и ревитализација на Глобалното партнерство за одржлив развој

Финансии

17.1 Да се зајакне мобилизацијата на домашните ресурси, меѓу другото и преку меѓународна поддршка за земјите во развој, со цел подобрување на домашните капацитети за наплата на даноци и други приходи.

17.2 Развиените земји целосно да ги исполнат своите официјални обврски за развојна помош, вклучително и обврската на повеќето развиени земји за постигнување на таргетот за отстапување 0,7 проценти од нивниот бруто-домашен приход (БДП) како официјална развојна помош на земјите во развој и 0,15-0,20 проценти од БДП за најмалку развиените земји; давателите на официјална развојна помош се охрабруваат да размислат за поставување цел од најмалку 0,20 проценти од официјалната развојна помош која би се доделувала на најмалку развиените земји.

17.3 Да се мобилизираат дополнителни финансиски средства од повеќе извори за земјите во развој.

17.4 Да им се помогне на земјите во развој да постигнат одржливост на долгорочниот долг преку координирани политики насочени кон поттикнување финансирање, отпишување и реструктурирање на долгот, и доколку е потребно, решавање на надворешниот долг на високозадолжените сиромашни земји.

17.5 Да се донесат и да се спроведат режими за промоција на инвестирањето во најмалку развиените земји.

Технологија

17.6 Да се подобри соработката во насока север-југ, југ-југ и триаголната регионална и меѓународна соработка за подобрување на пристапот до наука, технологија и иновации и да се подобри споделувањето на знаења под заеднички договорени услови, вклучително и преку подобрена координација меѓу постојните механизми, особено на ниво на Обединетите нации, и преку механизмот за олеснување на глобалната технологија.

17.7 Да се унапреди развојот, преносот, дистрибуцијата и дифузијата на соодветни еколошки технологии во земјите во развој по поволни услови, вклучително и преку меѓусебно договорени концесиски и повластени услови.

17.8 До 2017 година потполно да се операционализира банката на технологии и на научни, технолошки и иновативни механизми за градење на капацитетите во најмалку развиените земји и да се зголеми употребата на овозможувачка технологија, особено на информатичката и комуникациската технологија.

Градење капацитети

17.9 Да се подобри меѓународната поддршка за спроведување ефективно и насочено градење капацитети во земјите во развој за поддршка на националните планови за спроведување на сите цели за одржлив развој, вклучително и преку соработка север-југ, југ-југ и триаголна соработка.

Трговија

17.10 Да се промовира универзален, заснован врз правила, отворен, недискриминирачки и правичен мултилатерален трговски систем во рамките на Светската трговска организација, меѓу другото и преку завршување на преговорите во рамките на Развојната агенда од Доха.

17.11 Значително да се зголеми извозот на земјите во развој, особено со цел до 2020 година двојно да се зголеми уделот на најмалку развиените земји во вкупниот глобален извоз.

17.12 Навремено да се спроведе пристап до пазари без давачки и квоти на долгорочна основа за сите најмалку развиени земји, во согласност со одлуките на Светската трговска организација, меѓу другото и преку обезбедување повластени правила за потекло применливи за увоз од најмалку развиените земји, правила кои се транспарентни и едноставни и придонесуваат за олеснување на пристапот до пазарот.

Системски прашања

Политики и институционална кохерентност

17.13 Да се подобри глобалната макроекономска стабилност, вклучително и преку координација и кохерентност на политиките.

17.14 Да се подобри кохерентноста на политиките за одржлив развој.

17.15 Да се почитува политичкиот простор и лидерството во секоја од земјите за воспоставување и спроведување политики за искоренување на сиромаштијата и одржлив развој.

Партнерство од повеќе општествени чинители

17.16 Да се зајакне Глобалното партнерство за одржлив развој, надополнето со партнерства од повеќе чинители, кои се мобилизираат и споделуваат знаења, експертиза, технологии и финансиски ресурси, за поддршка и остварување на целите за одржлив развој во сите земји, особено во земјите во развој.

17.17 Да се поттикнат и да се промовираат ефикасни јавни, јавно-приватни и партнерства со граѓанскиот сектор, засновани врз искуства и партнерски стратегии за обезбедување ресурси.

Податоци, следење и отчет

17.18 До 2020 година, да се зголеми поддршката за градење капацитети во земјите во развој, вклучително и во најмалку развиените земји и во малите островски земји во развој, со цел значително да се зголеми достапноста на висококвалитетни, навремени и сигурни податоци расчленети врз основа на приход, пол, возраст, раса, етничка припадност, миграциски статус, попреченост, географска локација и други карактеристики што се релевантни во национален контекст.

17.19 До 2030 година, да се надградат постојните иницијативи за развивање мерила за напредокот на одржливиот развој што го надополнува бруто домашниот производ, како и да се поддржи градењето на капацитетите за водењето статистика во земјите во развој.